

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મહાદેવ બાજુરાવ પાટીલ

વિરુદ્ધ

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય

સપ્ટેમ્બર ૬, ૨૦૦૫

[બી. પી. સિંઘ અને એસ. બી. સિંઘા, ન્યાયમૂર્તિઓ]

જમીન સંપાદન કાયદો, ૧૮૮૪:

કલમ ૧૧ – વળતરનો એવોર્ડ, અર્થ-વળતર માટે અપીલકર્તાના દાવાને ધ્યાનમાં લીધા પછી, એલ.એ.ઓ. એ દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો કે અપીલકર્તા ભાડૂત હોવાથી તે કોઈ વળતર મેળવવા માટે હકદાર નથી કારણ કે વળતર માત્ર જમીન માલિકોને જ ચૂકવવાપાત્ર છે – ધારો કે, તે કલમ ૧૧ હેઠળ એવોર્ડ બનવાનું બંધ નહીં થાય – આવા પુરસ્કારોને સામાન્ય રીતે શૂન્ય પુરસ્કારો તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે.

કલમ ૧૨(૨) - એલ.એ.ઓ. દ્વારા અરજદારને આપવામાં આવેલ એવોર્ડની સૂચના - ઠરાવ્યુ, એવોર્ડ આપવાની સ્પષ્ટ સૂચના એ છે કે માલિક અથવા રસ ધરાવતા વ્યક્તિને આપવામાં આવેલ વળતર પ્રાપ્ત કરવું જરૂરી છે - નોટિસમાં એલ.એ.ઓ. દ્વારા નક્કી કરાયેલ વિચારણા અને વળતર નક્કી કરવાની તેની રીત સહિત એવોર્ડની તમામ વિગતો હોવી જરૂરી નથી.

કલમ ૧૮(૨) જોગવાઈ (બી)-સંદર્ભ, કલમ ૧૨(૨) હેઠળ કલેક્ટર પાસેથી નોટિસ પ્રાપ્ત થયાના છ અઠવાડિયા અથવા એવોર્ડની જાણ થયાની તારીખથી છ મહિના માટે અરજી કરવાની મર્યાદા - એલ.એ.ઓ. એ અરજદારને તાર મોકલીને તેને હકીકત અને એવોર્ડની જાહેરાતની તારીખની જાણ કરી - ધારો કે, તે કલમ ૧૨(૨) હેઠળ નોટિસ આપવા સમાન છે અને કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી દાખલ કરવા માટેની મર્યાદાનો સમયગાળો નોટિસ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી છ અઠવાડિયા હતો, એવોર્ડની જાણ થયાની તારીખથી છ મહિના નહીં.

કલમ ૧૮(૨) - સંદર્ભ આપવા માટેની મર્યાદા-વિલંબ, કલમ ૧૨(૨) હેઠળ નોટિસ મળ્યાના છ અઠવાડિયા પછી દાખલ કરવામાં આવેલી કલમ ૧૮ હેઠળ સંદર્ભ માટે અરજીની માફી - ધારવામાં આવી હતી, અરજીને મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવી હતી - એલ.એ.ઓ. સંદર્ભ આપે છે અથવા આવા

સંદર્ભને ધ્યાનમાં લેતી અદાલતને કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી કરવામાં વિલંબને માફ કરવાની કોઈ સત્તા નથી.

એલ.એ.ઓ. એ વળતર માટે અપીલકર્તાના દાવાને નકારી કાઢતો ચુકાદો આપ્યો હતો કે વળતર માત્ર જમીન માલિકોને જ ચૂકવવાપાત્ર છે, અપીલકર્તા ભાડૂત હોવાથી તે કોઈ વળતર મેળવવા માટે હકદાર નથી. એલ.એ.ઓ. એ અપીલકર્તાને તાર મોકલીને તેમને હકીકત અને એવોર્ડની જાહેરાતની તારીખની જાણ કરી હતી. અપીલકર્તાએ તે તાર મળ્યાના છ અઠવાડિયા પછી કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ સંદર્ભ આપવા માટે અરજી કરી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે અરજી પર મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો. આથી આ અપીલ કરવામાં આવી છે.

અરજી નામંજૂર કરતાં કોર્ટે

ઠરાવ્યું : ૧. વળતર માટે અપીલકર્તાના દાવાને ધ્યાનમાં લીધા પછી, વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારીએ દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો. જમીન સંપાદન અધિકારીએ જણાવ્યું હતું કે અરજદાર ભાડૂત હોવાથી તે કોઈ વળતર મેળવવા માટે હકદાર નથી અને વળતર માત્ર જમીન માલિકોને જ ચૂકવવાપાત્ર છે. આ એવોર્ડ આપવા સમાન છે, જેને સામાન્ય રીતે "શૂન્ય એવોર્ડ" તરીકે વર્ણવવામાં

આવે છે.જો અપીલકર્તા આવા ચુકાદાથી વ્યથિત હતો, તો તે કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ સંદર્ભ મેળવવા માટે તેના માટે ખુલ્લો હતો, જે અપીલકર્તાએ ખરેખર કર્યું હતું.[૧૧૮૦-બી, સી]

૨. કાયદાની કલમ ૧૨(૨) હેઠળની સૂચના એ કાયદાની કલમ ૧૧ હેઠળ આપવામાં આવેલ વળતર મેળવવા માટે માલિક અથવા રસ ધરાવતી વ્યક્તિની જરૂર હોય તેવા એવોર્ડની સ્પષ્ટ સૂચના છે. તે જરૂરી નથી કે નોટિસમાં જમીન સંપાદન કલેક્ટર દ્વારા વિચારણા અને વળતરના નિર્ણયની રીત સહિત એવોર્ડની તમામ વિગતો હોવી જોઈએ.અધિનિયમ અથવા નિયમો દ્વારા કોઈ ચોક્કસ સૂચવવામાં આવ્યું નથી.[૧૧૮૮-ડી]

૩. કલમ ૧૮ ના માત્ર અવલોકનથી જ જાણવા મળે છે કે ત્રણ પરિસ્થિતિઓ છે જેમાં સંદર્ભ માટે અરજી કરવા માટે મર્યાદાનો સમયગાળો આપવામાં આવ્યો છે.પ્રથમ, જો અરજી કરનાર વ્યક્તિ જ્યારે પણ પોતાનો એવોર્ડ આપે ત્યારે કલેક્ટર સમક્ષ હાજર રહેતો હોય અથવા તેનું પ્રતિનિધિત્વ કરતો હોય, તો કલેક્ટરના એવોર્ડની તારીખથી છ અઠવાડિયાની અંદર અરજી દાખલ કરવી આવશ્યક છે.કલમ ૧૮(૨)(બી) દ્વારા બીજી અને ત્રીજી પરિસ્થિતિઓની કલ્પના કરવામાં આવી છે.કલ્પના કરવામાં આવેલી બીજી પરિસ્થિતિ એ છે કે જ્યાં કાયદાની કલમ ૧૨ પેટા-કલમ (૨) હેઠળ અરજદારને

નોટિસ પ્રાપ્ત થાય છે. આવા કિસ્સામાં, નિયત મર્યાદાનો સમયગાળો નોટિસ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી છ અઠવાડિયા અથવા કલેક્ટરના ચુકાદાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર હોય છે, જે પણ સમયગાળો પહેલા સમાપ્ત થાય.તાત્કાલિક કેસમાં, તે વિવાદિત નથી કે જ્યારે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો ત્યારે અપીલકર્તા હાજર ન હતા અને તેથી, કલમ ૧૮(૨)(એ) કેસની હકીકતોને લાગુ પડતી નથી.[૧૧૮૭-એફ, જી, એચ; ૧૧૮૮-એ]

કલમ ૧૮ હેઠળની અરજી કાયદાની કલમ ૧૨(૨) હેઠળ નોટિસ મળ્યાના છ અઠવાડિયાની અંદર દાખલ કરવામાં આવી ન હોવાથી, ઉચ્ચ અદાલતે એવી ધારણા કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી ન હતી કે અરજી પર મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો.જમીન સંપાદન અધિકારી સંદર્ભ આપે છે, અથવા કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ સંદર્ભને ધ્યાનમાં લેતી અદાલત પાસે ઉપરોક્ત કલમ હેઠળ અરજી કરવામાં વિલંબને માફ કરવાની કોઈ સત્તા નથી. [૧૧૯૦-ઈ]

પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ સતિંદર બીર સિંહ, [૧૯૯૫] ૩ એસ. સી. સી. ૩૩૦ પર આધાર રાખ્યો હતો.

રાજા હરીશ ચંદ્ર રાજ સિંહ વિરુદ્ધ નાયબ જમીન સંપાદન અધિકારી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૧) એસ.સી. ૧૫૦૦, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સિવિલ અપીલીય હુકમત :સિવિલ અપીલ નંબર ૮૬૭/૨૦૦૩.

એફ. એ. નંબર ૯૮૧/૧૯૯૬ માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના ૩૦/૧૦/૨૦૦૧ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે વી. એ. મોહતા, નીલકાંત નાયક, ડી. એમ. નારગોલકર.

પ્રતિવાદીઓ માટે એસ. કે. ધોળકિયા અને વી. એન. ગણપુલે, અતુલ ચિતાલે, રે વિક્રમ નાથ, સુશ્રી સુચિત્રા, અતુલ ચિતાલે, એસ. એસ. શિંદે અને મુકેશ કે. ગિરી.

કોર્ટનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

બી. પી. સિંઘ, ન્યાયમુર્તી : વિશેષ પરવાનગી દ્વારા આ અપીલ પ્રથમ અપીલ નંબર ૯૮૧/૧૯૯૬ માં ૩૦ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૧ ના રોજ બોમ્બે ખાતેની હાઈકોર્ટના ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે.ઉપરોક્ત ચુકાદા દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતે મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય-પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા અહીં દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને મંજૂરી આપી હતી અને ચુકાદો આપ્યો હતો કે જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને સંદર્ભ આપવા માટે મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવી હતી.તેથી, તાત્કાલિક અપીલમાં વિચારણા માટે જે એકમાત્ર પ્રશ્ન ઊભો થાય છે તે એ છે કે શું જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ અપીલકર્તા દ્વારા અહીં દાખલ કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત અરજીને સમય દ્વારા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવી હતી.

આ અપીલના નિકાલ માટે જ્યાં સુધી તે સુસંગત છે ત્યાં સુધી કેસની હકીકતો નીચે મુજબ છે:-

એક કુલકર્ણીએ ૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૯ના રોજ મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાંથી સિલિકા રેતીના ખાણકામ માટે ૧૪૨ હેક્ટર ૭૮ એરેસ વિસ્તારના સંદર્ભમાં ૨૦ વર્ષના સમયગાળા માટે લીઝ પર લીધું હતું.ઉપરોક્ત ભાડૂતએ ૩ મે, ૧૯૯૧ના રોજ મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં અપીલકર્તાની તરફેણમાં ખાણકામની લીઝ ટ્રાન્સફર

કરવા માટે અરજી કરી હતી.આ દરમિયાન, ૮ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૧ના રોજ પ્રતિવાદી નંબર ૧૩૬, મેસર્સ કોંકણ રેલવે કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા અચિરને ગામમાં સ્થિત ઉક્ત નિગમના હેતુ માટે જમીન સંપાદન માટે સિંધુદુર્ગના કલેક્ટરને દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવી હતી.તે અનુસાર ૧૩ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૨ના રોજ જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચના દ્વારા ૧૩ હેક્ટર ૯ એકર જમીન સંપાદન માટે સૂચિત કરવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ સરકારે ૨૦ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૨ના રોજ તેના આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાની તરફેણમાં ખાણકામની લીઝ ટ્રાન્સફર કરવાની અરજીને મંજૂરી આપી હતી.આમાં અચિર ગામના સંપાદન માટે સૂચિત જમીનનો સમાવેશ થાય છે.ત્યારબાદ ૧૫ મે, ૧૯૯૨ના રોજ ઉપરોક્ત કુલકર્ણી અને અપીલકર્તા વચ્ચે કરારનો અમલ કરવામાં આવ્યો હતો અને લીઝ-હોલ્ડના અધિકારો અપીલકર્તાની તરફેણમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યા હતા.

૨૫ જુલાઈ, ૧૯૯૨ના રોજ આ કાયદાની કલમ ૬ હેઠળ અગાઉ ૧૩ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૨ના રોજ જાહેર કરાયેલી જમીનના સંદર્ભમાં જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું.

મે ૧૯૯૪માં અમુક સમયે, અપીલકર્તાએ સંપાદનની કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે તેમજ કાયદાની કલમ ૯ અને ૧૧ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી

તપાસને રદ કરવા માટે બોમ્બે હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ અરજી દાખલ કરી હતી. એવી પણ પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી નંબર ૧૩૬ મેસર્સ કોંકણ રેલવે કોર્પોરેશન લિમિટેડને આ મામલે આગળની કોઈ કાર્યવાહી કરવાથી રોકવામાં આવે.આ રિટ અરજીનો નિકાલ ૭ જૂન, ૧૯૯૪ના આદેશ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં મહારાષ્ટ્ર રાજ્યને આઠ અઠવાડિયાની અંદર કાયદાની કલમ ૧૭ (૩) (એ) ની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવા અને ત્યારબાદ આઠ અઠવાડિયાની અંદર ચુકાદો જાહેર કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.આખરે આ એવોર્ડ ૨૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૪ના રોજ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં માત્ર જમીન માલિકો-પ્રતિવાદીઓને ૨ થી ૧૩૫ સુધી વળતર આપવામાં આવ્યું હતું અને અપીલકર્તાને નહીં કે જે માત્ર ભાડૂત હતો અને વળતર આપવા માટે હકદાર ન હતો.તે પણ વિવાદિત નથી કે ૧૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ના રોજ વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારી દ્વારા અપીલકર્તાને એક તાર મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેમાં તેમને એવોર્ડની જાહેરાતની જાણ કરવામાં આવી હતી, જેનો અંગ્રેજીમાં અનુવાદ નીચે મુજબ છે:-

"આ ઓફિસ નંબર એલ.ક્યુ.એન./કોંકણ રેલવે પ્રોજેક્ટ/સેંક-૩-અચીર્ણો ૪૬૩/૧૯૯૧ તારીખ ૩૧/૦૮/૧૯૯૪ મોજે આચિર્ને તાલુકા વૈભવવાડી એવોર્ડ નંબર ૪૬૩/૧૯૯૧ ને ૨૯/૦૮/૧૯૯૪ પર જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.

"આ એવોર્ડમાં ચર્ચા મુજબ પ્રથમ માંગ નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૨૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ના રોજ તાર મળ્યા પછી અપીલકર્તાએ તરત જ કલેક્ટરને તેમની કચેરીમાં દાખલ કરેલા એવોર્ડની નકલ આપવા માટે અરજી કરી હતી.ત્યારબાદ, ૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૪ના રોજ, અપીલકર્તાએ બોમ્બે હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ અરજી નંબર ૪૪૭/૧૯૯૫ દાખલ કર્યો હતો.રિટ અરજીમાં તેમણે એ હકીકત સ્વીકારી હતી કે વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારી દ્વારા એવોર્ડ જાહેર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં તે તેમને સત્તાવાર રીતે આપવામાં આવ્યો ન હતો.અપીલકર્તાએ આ રિટ અરજી સાથે એવોર્ડની એક સામાન્ય નકલ આંક-બી તરીકે જોડી હતી અને અપીલકર્તાને કોઈ વળતર આપવામાં આવ્યું ન હતું તેટલું એવોર્ડની માન્યતાને પડકાર્યું હતું.આ રિટ અરજીનો નિકાલ ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા તેના ૩૦ જાન્યુઆરી, ૧૯૯૫ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અપીલકર્તાને વિલંબની માફી માટે યોગ્ય અરજી કરવાની સ્વતંત્રતા સાથે કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ ઉપાય માંગવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.૨૦ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૫ના રોજ કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત જમીન સંદર્ભ નંબર ૬૯/૧૯૯૫ ની સુનાવણી કરનાર સંયુક્ત દીવાની ન્યાયાધીશે સંદર્ભ અરજીને મંજૂરી આપી હતી અને ૧ નવેમ્બર, ૧૯૯૬થી દર વર્ષે ૧૦ ટકાના દરે વ્યાજ સાથે અપીલકર્તાને રૂ. ૪

કરોડનું વળતર આપવાનો આદેશ આપ્યો હતો.આપણે ફક્ત એટલું જ જોઈ શકીએ છીએ કે ઉપરોક્ત રિટ અરજીમાં જમીન માલિકો-પ્રતિવાદી ૨ થી ૧૩૫ ને પક્ષકાર પ્રતિવાદી તરીકે ઉમેરવામાં આવ્યા હતા જ્યારે પ્રતિવાદી નંબર ૧૩૬ એ રિટ અરજીમાં દખલ કરીને ફરિયાદ કરી હતી કે જમીન સંદર્ભ કેસમાં પ્રતિવાદી ૧૩૬ એટલે કે મેસર્સ કોંકણ રેલવે કોર્પોરેશન લિમિટેડની ગેરહાજરીમાં કોઈ આદેશ પસાર થવો જોઈએ નહીં કારણ કે સંપાદન ઉપરોક્ત કોર્પોરેશનના કહેવા પર કરવામાં આવ્યું હતું.

મહારાષ્ટ્ર રાજ્યએ બોમ્બે હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રથમ અપીલ નંબર ૯૮૧/૧૯૯૬ માં સંયુક્ત દીવાની ન્યાયાધીશના ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો હતો.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૧૮ હેઠળ કરવામાં આવેલી સંદર્ભ માટેની અરજી પર મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં વિલંબને માફ કરવાની અદાલત અથવા જમીન સંપાદન અધિકારી પાસે કોઈ સત્તા નહોતી. ઉચ્ચ અદાલતે તેના વિવાદિત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની દલીલને સમર્થન આપ્યું છે.

ઉપર નોંધાયેલા તથ્યો પરથી તે વિવાદિત ન હોઈ શકે કે ૨૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૪ના રોજ વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારી દ્વારા એવોર્ડ જાહેર કરવામાં

આવ્યો હતો.પુરસ્કારની ઘોષણા વિશેની સૂચના અપીલકર્તાને ૧૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ના તાર દ્વારા મોકલવામાં આવી હતી, જે અપીલકર્તા દ્વારા ૨૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ના રોજ સ્વીકારવામાં આવી હતી.૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૪ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીમાં અપીલકર્તાએ એ હકીકતની જાણકારી સ્વીકારી હતી કે એવોર્ડ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે એવોર્ડની નકલ સત્તાવાર રીતે અપીલકર્તાને આપવામાં આવી નથી.જો કે, એવોર્ડની એક સામાન્ય નકલ રિટ અરજી સાથે આંક-બી તરીકે જોડવામાં આવી હતી. અધિનિયમની કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી અપીલકર્તા દ્વારા ૨૦ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૫ના રોજ કરવામાં આવી હતી.કાયદાની કલમ ૧૮ નીચે મુજબ વાંચે છે:-

"૧૮.અદાલતનો સંદર્ભ (૧) કોઈ પણ રસ ધરાવતી વ્યક્તિ કે જેણે ચુકાદો સ્વીકાર્યો નથી, તે કલેક્ટરને લેખિત અરજી દ્વારા જરૂરી કરી શકે છે કે આ બાબત કલેક્ટર દ્વારા કોર્ટના નિર્ધારણ માટે મોકલવામાં આવે, પછી ભલે તેનો વાંધો જમીનના માપ, વળતરની રકમ, જે વ્યક્તિઓને તે ચૂકવવાપાત્ર હોય અથવા રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે વળતરની વહેંચણીનો હોય.

(૨) અરજીમાં એ આધારો જણાવવા પડશે કે જેના પર એવોર્ડ સામે વાંધો લેવામાં આવ્યો છે:

પરંતુ આવી દરેક અરજી કરવામાં આવશે –

(એ) જો તેને બનાવનાર વ્યક્તિ કલેક્ટરના પુરસ્કારની તારીખથી છ અઠવાડિયાની અંદર, જ્યારે તેણે એવોર્ડ આપ્યો હતો તે સમયે કલેક્ટર સમક્ષ હાજર હતો અથવા તેનું પ્રતિનિધિત્વ કર્યું હતું.

(બી) અન્ય કિસ્સાઓમાં, કલમ ૧૨, પેટા-કલમ (૨) હેઠળ કલેક્ટર પાસેથી નોટિસ મળ્યાના છ અઠવાડિયાની અંદર; અથવા કલેક્ટરના ચુકાદાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર, જે પણ સમયગાળો પહેલા સમાપ્ત થાય.

કલમ ૧૮નું માત્ર અવલોકન દર્શાવે છે કે ત્રણ પરિસ્થિતિઓ છે જેના માટે સંદર્ભ માટે અરજી કરવા માટે મર્યાદાનો સમયગાળો આપવામાં આવ્યો છે. પ્રથમ, જો અરજી કરનાર વ્યક્તિ પોતાનો એવોર્ડ આપતા સમયે કલેક્ટર સમક્ષ હાજર હતો અથવા તેનું પ્રતિનિધિત્વ કરતો હતો, તો કલેક્ટરના એવોર્ડની તારીખથી છ અઠવાડિયાની અંદર અરજી દાખલ કરવી આવશ્યક છે.

તાત્કાલિક કેસમાં, તે વિવાદિત નથી કે જ્યારે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો ત્યારે અપીલકર્તા હાજર ન હતા અને તેથી, કલમ ૧૮ (૨) (એ) આ કેસની હકીકતોને લાગુ પડતી નથી.

કલમ ૧૮(૨)(બી) દ્વારા બીજી અને ત્રીજી પરિસ્થિતિઓની કલ્પના કરવામાં આવી છે.કલ્પના કરવામાં આવેલી બીજી પરિસ્થિતિ એ છે કે જ્યાં કાયદાની કલમ ૧૨ પેટા-કલમ (૨) હેઠળ અરજદારને નોટિસ પ્રાપ્ત થાય છે. આવા કિસ્સામાં, નિયત મર્યાદાનો સમયગાળો નોટિસ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી છ અઠવાડિયા અથવા કલેક્ટરના ચુકાદાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર હોય છે, જે પણ સમયગાળો પહેલા સમાપ્ત થાય.તાત્કાલિક કેસમાં, ઉચ્ચ અદાલતે અરજીને મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ગણાવી છે, પ્રથમ, એ આધાર પર કે ૧૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ના રોજ અપીલકર્તાને મોકલવામાં આવેલ તાર કાયદાની કલમ ૧૨ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ નોટિસ સમાન છે, અને બીજું, એ આધાર પર કે ૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૪ના રોજ કોઈ પણ સંજોગોમાં અરજદારને માત્ર એ હકીકતની જ જાણ નહોતી કે એવોર્ડ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તેની પાસે એવોર્ડની એક નકલ પણ હતી, જેને તેણે રિટ અરજી સાથે આંક-બી તરીકે જોડી હતી. જો માહિતીની તારીખ ૮ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૪ ગણવામાં આવે છે, તો પણ કલમ ૧૮ હેઠળની અરજી પર મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો.આ તારણોની ચોકસાઈ આપણી સામે દર્શાવવામાં આવી છે.

હવે તે સારી રીતે નક્કી થઈ ગયું છે કે કાયદાની કલમ ૧૨(૨) હેઠળની નોટિસ એ એવોર્ડ આપવાની સ્પષ્ટ સૂચના છે જેમાં માલિક અથવા રસ ધરાવતી વ્યક્તિને કાયદાની કલમ ૧૧ હેઠળ આપવામાં આવેલ વળતર મેળવવાની જરૂર પડે છે. તે જરૂરી નથી કે નોટિસમાં જમીન સંપાદન કલેક્ટર દ્વારા વિચારણા અને વળતર નક્કી કરવાની તેની રીત સહિત એવોર્ડની તમામ વિગતો હોવી જોઈએ. અધિનિયમ અથવા નિયમો દ્વારા કોઈ ચોક્કસ ફોર્મ સૂચવવામાં આવ્યું નથી.

પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ સર્તિંદર બીર સિંહ (૧૯૯૫) ૩ એસ. સી. સી. ૩૩૦ માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો:—

"પછી પ્રશ્ન એ છે કે શું કલમ ૧૨ (૨) હેઠળની નોટિસ માન્ય નોટિસ છે.કલમ ૧૧ અને ૧૨ના સંયુક્ત વાંચન પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે નોટિસ એ માત્ર એવોર્ડ આપવાની સૂચના છે જેમાં માલિક અથવા રસ ધરાવતી વ્યક્તિને કલમ ૧૧ હેઠળ વળતર મેળવવાની જરૂર પડે છે.નોટિસ મળ્યા પછી, જો રસ ધરાવતી વ્યક્તિને વિરોધ વિના વળતર મળે, તો દેખીતી રીતે કોઈ સંદર્ભ આપવાની જરૂર નથી.વળતરનો નિર્ણય અંતિમ બને છે અને પક્ષોને બાંધે છે.જ્યારે તે કાયદાની કલમ ૩૧ હેઠળ વિચાર્યા મુજબ વિરોધ હેઠળ વળતર મેળવે છે, ત્યારે કલમ ૧૮ (૧)

હેઠળ સંદર્ભ માટે અરજી કરવાની જરૂર ઊભી થશે.તે સમયે રસ ધરાવતી વ્યક્તિ કલમ ૧૨ની પેટા-કલમ (૧) ના અમલીકરણ દ્વારા તેની અને કલેક્ટર વચ્ચે નિર્ણાયક રહેલા એવોર્ડનું નિરીક્ષણ કરી શકે છે અથવા કલેક્ટર પાસેથી એવોર્ડની પ્રમાણિત નકલ અને તેની સામગ્રી મેળવી શકે છે.તેના પર તે અન્ય બાબતોની સાથે જમીન માટે વળતર નક્કી કરવા માટે જરૂરી વાંધો ઉઠાવી શકે છે.તે જરૂરી નથી કે નોટિસમાં ચુકાદાની તમામ વિગતો હોવી જોઈએ, જેમાં તેની વિચારણા અને હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આપેલા અભિપ્રાય મુજબ વળતર નક્કી કરવાની રીતનો સમાવેશ થાય.તે ફરજિયાત નથી કે રસ ધરાવતી વ્યક્તિએ કલમ ૩૧ હેઠળ વળતર મેળવવા પર તાત્કાલિક સંદર્ભ અરજી કરવી જોઈએ.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો રકમની પ્રાપ્તિ અને સંદર્ભ અરજી એક સાથે થતી નથી.કલમ ૧૮(૨) દ્વારા ઉલ્લેખિત મર્યાદાની વૈધાનિક કામગીરી કોઈ ચોક્કસ સ્વરૂપમાં નોટિસના સંદેશાવ્યવહારના મંત્રી અધિનિયમ પર આધારિત નથી જ્યારે અધિનિયમ અથવા નિયમોએ કોઈ સ્વરૂપ સૂચવ્યું નથી.કલમ ૧૨(૨) હેઠળ નોટિસ પ્રાપ્ત થાય તે ક્ષણથી અથવા કલમ ૧૮(૨) દ્વારા કલ્પના કરવામાં આવે તે ક્ષણથી મર્યાદા કાર્યરત થવાનું શરૂ થાય છે.

તે વિવાદિત નથી કે વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારી દ્વારા અપીલકર્તાને તાર મોકલવામાં આવ્યો હતો જેમાં અપીલકર્તાને જાણ કરવામાં આવી હતી કે એવોર્ડ ૨૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૪ના રોજ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો અને વધુમાં જાણાવવામાં આવ્યું હતું કે એવોર્ડમાં ચર્ચા કરવામાં આવેલી પ્રથમ માંગને નકારી કાઢવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાના વકીલે અમારી સમક્ષ દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે આ તાર દ્વારા પુરસ્કારની જાહેરાતની હકીકતની જાણ કરવામાં આવી હોવા છતાં તેમાં જરૂરી વિગતો જાહેર કરવામાં આવી ન હતી. બીજી બાજુ, પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને ૧૩૬ના વકીલે દલીલ કરી હતી કે તાર સ્પષ્ટપણે એ હકીકતનો ઉલ્લેખ કરે છે કે અપીલકર્તાની માંગ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાએ દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે તારમાં "પ્રથમ માંગ" નો સંદર્ભ અપીલકર્તાની ૧૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૩ના રોજ કરવામાં આવેલી રેલવે ટ્રેકની ગોઠવણીમાં ફેરફાર કરવાની વિનંતીનો છે જેથી અપીલકર્તા જે ખાણકામ વિસ્તારનો ભાડૂત હતો તેમાં ખલેલ ન પડે. આ માંગ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. આવી અરજી હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવી હોય તેવું લાગતું નથી. અપીલકર્તાએ વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારી દ્વારા જાહેર કરાયેલા પુરસ્કારની નકલ અમારી સમક્ષ રજૂ કરી નથી. ૧૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૩ના રોજ તેમણે સિંધુદુર્ગના કલેક્ટરને કરેલી રજૂઆત, જેની નકલ નિઃશંકપણે વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારીને સમર્થન આપવામાં આવી હતી, તે હસ્તગત કરવાની જમીનના સંદર્ભમાં ચૂકવવાપાત્ર વળતરના કોઈપણ દાવા સાથે સંબંધિત

નહોતી.તે માત્ર એક રજૂઆત હતી જે અપીલકર્તા દ્વારા રેલવે સંરેખામાં ફેરફાર કરવાની વિનંતી સુધી મર્યાદિત હતી જેથી ખાણકામ વિસ્તારમાં ખલેલ ન પડે.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાએ પાછળથી રૂ ૬ મે, ૧૯૯૪ના રોજ કરવામાં આવેલી માંગ દ્વારા રૂ ૧ કરોડ વળતરનો દાવો કર્યો હતો.અમે આ દલીલ સ્વીકારવા માટે સહમત નથી.વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારી એવોર્ડ આપતી વખતે ચોક્કસપણે રેલવે ટ્રેક સંરેખામાં ફેરફાર સાથે સંબંધિત ન હતા.તેઓ માત્ર કાયદાની કલમ ૬ હેઠળ ઘોષણાનો વિષય બનેલી જમીનને લગતા કાયદા અનુસાર વળતર આપવા સાથે સંબંધિત હતા. આ રજૂઆતમાં અપીલકર્તા વતી હાઈકોર્ટ સમક્ષ વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાને કોઈ રકમ આપવામાં આવી નથી, તેથી ૨૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૪ના રોજ જાહેર કરાયેલો એવોર્ડ જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળનો એવોર્ડ નથી, તેને પણ નકારી કાઢવો જોઈએ.તે અમારી સમક્ષ વિવાદિત નથી અને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા પણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે જમીન સંપાદન અધિકારીએ એવું માન્યું હતું કે અપીલકર્તા ભાડૂત હોવાને કારણે કોઈ વળતર મેળવવા માટે હકદાર નથી અને વળતર માત્ર જમીન માલિકોને ચૂકવવાપાત્ર છે, એટલે કે, પ્રતિવાદીઓ ૨ થી ૧૩૫.

અમે અહીં નિર્ણયની ચોકસાઈથી ચિંતિત નથી, પરંતુ હકીકત એ છે કે વળતર માટે અપીલકર્તાના દાવાને ધ્યાનમાં લીધા પછી, વિશેષ જમીન સંપાદન

અધિકારીએ દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો.આ એવોર્ડ બનાવવા સમાન છે, જેને સામાન્ય રીતે "શૂન્ય એવોર્ડ" તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે.જો અપીલકર્તા આવા ચુકાદાથી વ્યથિત હતો, તો તે કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ સંદર્ભ મેળવવા માટે તેના માટે ખુલ્લો હતો, જે અપીલકર્તાએ ખરેખર કર્યું હતું.તેથી, અમે એવું માની શકતા નથી કે કાયદાની કલમ ૧૧ દ્વારા કલ્પના કરાયેલ કોઈ એવોર્ડ ૨૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૪ ના રોજ જાહેર કરવામાં આવ્યો ન હતો, કારણ કે અપીલકર્તાના દાવાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને તેને સંપૂર્ણપણે નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો.તેથી, વળતરની ગણતરી કઈ રીતે કરવામાં આવી હતી તેની કોઈ ગણતરી કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નહોતો.કલમ ૧૮ હેઠળની અરજી કાયદાની કલમ ૧૨(૨) હેઠળ નોટિસ મળ્યાના છ અઠવાડિયાની અંદર દાખલ કરવામાં આવી ન હોવાથી, ઉચ્ચ અદાલતે એવી ધારણા કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી ન હતી કે અરજી પર મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો.અમારી સમક્ષ તે વિવાદિત નહોતું કે જમીન સંપાદન અધિકારી સંદર્ભ આપે છે, અથવા કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ સંદર્ભને ધ્યાનમાં લેતી અદાલત પાસે ઉપરોક્ત કલમ હેઠળ અરજી કરવામાં વિલંબને માફ કરવાની કોઈ સત્તા નથી.

આગામી આધાર કે જેના પર ઉચ્ચ અદાલતે અરજી પર મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો તે એ છે કે કોઈપણ સંજોગોમાં અપીલકર્તાને ૮ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૪ ના રોજ એવોર્ડ આપવામાં આવી રહ્યો હોવાની જાણ હતી, કારણ કે તેણે

૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૪ ના રોજ દાખલ કરેલી રિટ પિટિશનના જોડાણ તરીકે એવોર્ડની નકલ દાખલ કરી હતી અને તેથી, છ અઠવાડિયાની અંદર કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી દાખલ કરવી જોઈએ.રાજા હરીશ ચંદ્ર રાજ સિંહ વિરુદ્ધ નાયબ જમીન સંપાદન અધિકારી અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૬૧ એસ. સી. ૧૫૦૦ કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખીને અપીલકર્તા વતી રજૂઆતમાં વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે તાત્કાલિક કેસમાં જો એવું માનવામાં આવે કે અપીલકર્તાને ઓછામાં ઓછા ૮ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૪ ના રોજ એવોર્ડની જાણકારી હતી, તો પણ તે આવી માહિતીની તારીખથી છ મહિનાની અંદર અરજી કરી શકતો હતો, તે ગંભીર વિચારણાને પાત્ર હોત, પરંતુ અમારા દ્વારા અગાઉ નોંધાયેલા તારણો માટે કે અપીલકર્તા પાસે કાયદાની કલમ ૧૨ (૨) હેઠળ નોટિસ હતી અને તેથી, કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી દાખલ કરવા માટે મર્યાદાનો સમયગાળો હતો. નોટિસ મળ્યાની તારીખથી છ અઠવાડિયા અને એવોર્ડની જાણની તારીખથી છ મહિના નહીં.

અમે જે ડ્રજિકોણ અપનાવ્યો છે, તેમાં અમને આ અપીલમાં કોઈ યોગ્યતા દેખાતી નથી અને તે મુજબ તેને ફગાવી દેવામાં આવે છે.

અપીલ નામંજુર.

કે. જી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.